

Підготовка фахівців з цивільної безпеки у Японії здійснюється у National Research Institute for Earth Science and Disaster Resilience (Національному науково-дослідному інституті наук про Землю та стійкості до стихійних лих), зокрема, на університетських програмах з безпеки, екології, управління ризиками.

Ці програми зосереджені на катастрофах природного характеру (землетруси, цунамі), евакуації, попередженні катастроф. Особливостями цих програм є інноваційні підходи до тренувань, симуляції надзвичайних ситуацій, широке залучення громадськості.

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що ключовими тенденціями у світі при підготовці фахівців з цивільної безпеки є:

- міждисциплінарність (інтеграція знань з права, медицини, управління, екології, інженерії);
- використання сучасних технологій (GIS-системи, дрони, симулятори);
- практична спрямованість – навчання через моделювання надзвичайних ситуацій;
- міжнародна співпраця – обміни, спільні тренування, участь у програмах ООН.

Ці тенденції необхідно враховувати при підготовці фахівців з цивільної безпеки в Україні.

Список використаних джерел:

1. Михайлов В.М., Демків А.М. Аналіз проблеми навчання фахівців з питань цивільної безпеки у зарубіжних наукових джерелах. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/12_41_2020/Bulletin_12_41_Pedagogika_Mikhailov_Demkiv.pdf
2. Нестер А., Романішина О. Проблемні питання підготовки фахівців цивільної безпеки кризового періоду. URL: <https://elar.khmnmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0aa5e156-3ed5-47ed-9ce5-27b541dd4d51/content>
3. Договір про співпрацю між ЛНТУ та Акконським університетом гуманітарних наук в Берліні [https://lntu.edu.ua/sites/default/files/users/349/Akkon_compressed%20\(1\).pdf](https://lntu.edu.ua/sites/default/files/users/349/Akkon_compressed%20(1).pdf)

Олена ШАРОВАТОВА

канд. пед. наук, доцент

Національний університет цивільного захисту України

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

У невизначених реаліях українського сьогодення концепція безпеки потребує конкретних шляхів забезпечення і дій як світової, так і вітчизняної спільноти, представники якої реалізують свій потенціал у різних напрямках і галузях, зокрема освітній діяльності.

З початку воєнного стану в Україні частина закладів освіти працюють у дистанційному режимі. Проте, навіть за таких умов, що кардинально змінили формат здобуття освіти без фізичної присутності здобувачів у навчальному закладі, на прикладі реалізації освітньо-професійних програм «Охорона праці» за спеціальністю «Цивільна безпека» бакалаврського і магістерського рівнів вищої освіти, які забезпечуються підрозділами Національного університету цивільного захисту України (НУЦЗ України), варто відмітити активну участь здобувачів у навчальному процесі.

Цифровізація освітнього процесу в частині обліку навчальних досягнень здобувачів актуалізувала не лише своєчасність, а й зумовила підвищення якості виконання ними завдань, зокрема індивідуальної самостійної роботи, першого етапу студентських олімпіад з різних освітніх компонентів.

В умовах сучасних викликів з метою активізації науково-дослідної роботи здобувачів, стимулювання їх інтересу до науки та технологій, сприяння вирішенню проблемних фахових завдань, науково-педагогічні працівники розширюють науковий простір, в якому здобувачі, серед яких і здобувачі заочної форми навчання, можуть успішно реалізовувати власні

інновації. Зокрема, студентство активно залучене до наукових пошуків з подальшою публікацією напрацьованих матеріалів та представленням власних доробків на різного рівня Конкурсах студентських наукових робіт (перемоги у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт із соціальної та економічної інклюзії за тематичним напрямом «Безбар'єрний простір в Україні», Міжнародному конкурсі студентських наукових робіт, що проводиться під патронатом Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, у секції «Охорона праці» тощо). Увага здобувачів систематично акцентується на питаннях особливостей використання необхідної інформації з відкритих джерел та академічній доброчесності.

Українське студентство в умовах сьогодення, у часи діджиталізації, доступу до штучного інтелекту, змушене приймати не лише когнітивні виклики, не лише організовано діяти під час повітряних тривог, а й долати пов'язане із реаліями сьогодення психічне напруження. За роки повномасштабного вторгнення гостро актуальною проблемою став посттравматичний стресовий розлад. Здобувачі освітніх програм «Охорона праці» за спеціальністю «Цивільна безпека» бакалаврського і магістерського рівнів вищої освіти НУЦЗ України у межах кураторських годин, наукового пошуку із соціальних і гуманітарних аспектів охорони праці, а також розширення формату здобуття неформальної освіти в контексті таких фахових освітніх компонентів, як «Культура безпеки», «Виробнича санітарія та гігієна праці», «Профілактика виробничого травматизму та професійних захворювань» тощо, на чолі із науково-педагогічними працівниками беруть участь в онлайн-заходах, що розкривають тематику ментального здоров'я працівників як пріоритетного елементу системи безпеки та здоров'я працівників на роботі. Організаторами таких вкрай важливих вебінарів котрий рік поспіль виступають редакція науково-виробничого журналу «Охорона праці» та Європейське співтовариство з охорони праці (ESOSH), асоційованими членами якого є викладачі груп забезпечення даних освітніх програм. У даному проблемному полі, поряд із теоретичною складовою, здобувачів орієнтовано і на практичні кейси, зокрема Всеукраїнську програму ментального здоров'я «Ти як?», що за ініціативи першої леді України спрямована на розбудову якісної системи надання послуг у сфері психосоціальної підтримки та розвитку культури піклування про ментальне здоров'я.

Реалізуючи індивідуальну траєкторію навчання, майбутнім фахівцям з безпеки праці, попри буремні часи, вдається реалізовувати і свій творчий потенціал. Висловлюючи свої позиції, здобувачі обґрунтовують особистісні переконання, набувають не лише soft skills, а й дослухаються до власного внутрішнього стану. Підсумком кураторських ініціатив стають роботи здобувачів як предмет участі у різноманітних всеукраїнських творчих конкурсах у номінаціях «Сучасне мистецтво», «Малюнок-розмальовка», «Листівка», «Читання вірша/тексту» (авторського). Результати творінь найактивніших з них, за оцінками журі творчих конкурсів, що проводяться завдяки онлайн-платформам, відбиваються у дипломах I, II ступенів та Гран-Прі у категорії здобувачів вищої освіти.

Майбутні фахівці з безпеки праці разом із кураторами навчальних груп також систематично фокусують увагу і на добре відомій кожному вихованцеві НУЦЗ України теорії з основ цивільного захисту, його нормативно-правовому підґрунті, активно долучаються до тематичних вікторин. Даючи відповіді на вкрай важливі питання із забезпечення техногенної, пожежної безпеки, соціального, цивільного захисту, зокрема у період воєнного стану, здобувачі щоразу з'ясовують рівень власних знань базового змісту щодо забезпечення безпеки себе, оточуючих і навколишнього середовища.

У відповідь на виклики сьогодення освітньо-професійні програми НУЦЗ України доповнені такими освітніми компонентами, як «Дії в надзвичайних ситуаціях та правила пожежної безпеки», «Базова загальновійськова підготовка», «Ідентифікація вибухонебезпечних предметів», що у процесі навчання дозволить сформувати у здобувачів здатність до дій в особливих умовах, пов'язаних із високим рівнем фізичного і психологічного навантаження, та в умовах воєнного стану, а також згуртовувати підлеглих навколо ідеї державної незалежності та відповідальності за збереження готовності до виконання завдань в

умовах воєнного стану, організовувати та проводити навчання населення з питань пожежної безпеки, реагування на надзвичайні ситуації та ліквідування їх наслідків [1].

З позицій розвитку професійного потенціалу складу науково-педагогічних працівників НУЦЗ України у часи мінливого сьогодення варто відмітити розвиток нових освітніх програм в галузі знань 26 «Цивільна безпека», зокрема «Інноваційні методології в освітньому процесі підготовки фахівців для сфери цивільного захисту», саме для такої категорії слухачів, як науково-педагогічні працівники, у межах підвищення кваліфікації для осіб із вищою освітою. Серед уже звичних тем про розвиток технологій дистанційного навчання, сучасні цифрові інструменти і використання їх в освітньому процесі закладів вищої освіти у межах зазначеної програми суттєва увага приділена гендерним аспектам і специфіці, професійній гендерній компетентності освітян, зокрема фахівців сектору безпеки і оборони, недискримінаційному підходу в освіті і толерантному спілкуванню, питанням інклюзії і безбар'єрності, імплементації парадигми лідерства в сучасну систему освіти. Також в контексті підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників деталізовано тематику і безпечного освітнього середовища, а саме нові виміри безпеки, що відбиваються у способах організації освітнього процесу в умовах сучасності, особливостях формування культури безпеки, етапах реалізації концепції сталого розвитку людства.

Поряд із цим викладачі НУЦЗ України, залучені до реалізації освітніх програм «Охорона праці» першого і другого рівнів вищої освіти, систематично беруть участь в онлайн і офлайн тренінгах у межах реалізації проєкту ДСНС України у співпраці з Українським жіночим фондом «Жінки. Мир. Безпека» (за підтримки урядів Королівства Нідерланди, Великої Британії тощо) щодо «Запобігання та протидії проявам дискримінації, гендерно зумовленого та домашнього насильства».

У межах розвитку й удосконалення освітньо-професійних програм «Охорона праці», реалізуючи питання міжнародної академічної мобільності, науково-педагогічні працівники є активними учасниками симпозіумів та науково-практичних конференцій з питань безпеки праці - управління середовищем, що зокрема організуються фахівцями Вищої школи управління охороною праці в Катовіцах (ВШУОП, республіка Польща). Учасники конференцій долучаються до наукових дискусій щодо новітніх технологій в енергетиці та охороні навколишнього середовища, інноваційних застосувань рішень, що підвищують безпеку праці та екологічну безпеку, зокрема щодо нових загроз у робочому середовищі, культури помилок, інновацій у захисті органів дихання, ефективності навчання і профілактичних тестів, викликів об'єднання гігієни та безпеки праці з криміналістикою.

Відтак, здійснюється поступ у досягненні однієї з ключових цілей вітчизняної системи освіти - розвиток професійних компетентностей науково-педагогічних працівників, необхідних для реалізації якісної та ефективної професійної діяльності в умовах інтеграції вітчизняної освіти до Європейського освітнього простору та підвищення ролі освіти та науки у розвитку відкритого й демократичного суспільства в Україні.

Можливість взяти участь у певній кількості різноманітних програм академічної мобільності надається і здобувачам освітньо-професійних програм «Охорона праці» спеціальності «Цивільна безпека» бакалаврського і магістерського рівнів вищої освіти. У межах виконання міжнародної Угоди між НУЦЗ України та Федерацією «Обміни Франція – Україна» зацікавлені і вмотивовані саморозвитком здобувачі періодично проходять професійне стажування на провідних підприємствах Франції, хоча в умовах воєнного стану у країні така можливість є доступною лише для дівчат. І за мирних, і за часів війни здобувачі залучаються і беруть участь у практикоорієнтованих фахових заходах міжнародного рівня, наприклад Симпозіуму «Позитивний досвід охорони здоров'я та безпеки праці», організованому у Міжнародному конгрес-центрі в Катовіцах інститутом технічних наук ВШУОП. У змісті тематики заходу - питання нових тенденцій у безпеці і гігієні праці, удосконалення стандартів охорони праці, інноваційних рішень, що підтримують управління охороною праці, загроз у робочому середовищі, аспектів безпеки у виробничих процесах тощо. Безпосереднє ознайомлення викладачів і здобувачів НУЦЗ України із новинками і

досягненнями в галузі охорони праці та протипожежного захисту, новітніми технологіями та продуктами стає можливим під час відвідування подібних заходів, як 21-а Ярмарка з безпеки, гігієни праці та протипожежного захисту у Катовіцах.

Представники академічної спільноти з числа проектних груп даних освітньо-професійних програм у фаховій взаємодії із польськими партнерами реалізують різні проекти, зокрема «Онлайн-курсу «Культура безпеки». У межах гранту курс підтримав Європейський Союз за програмою Дім Європи, грантодавцем виступив Німецький культурний центр «Гете Інститут» при Посольстві Федеративної Республіки Німеччина в Україні [2].

Таким чином, на виконання норм законодавства, науково-педагогічні працівники НУЦЗ України прагнуть таких результатів навчання здобувачів освітньо-професійних програм «Охорона праці» за спеціальністю «Цивільна безпека» бакалаврського і магістерського рівнів вищої освіти, які озброять їх необхідними компетентностями, щоб, будучи представниками української спільноти, вони були не лише освіченими і прогресивними фахівцями нової формації, а й залишались непереможними.

Список використаних джерел:

1. Шароватова О.П. Особливості організації освітнього процесу в умовах воєнного стану: досвід навчання майбутніх фахівців з охорони праці. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції *«Актуальні підходи до охорони праці в професійній освіті. Концепція «Безпека 360 градусів»*, 24 жовтня 2024 року. Біла Церква, 2024. С. 78-81.

2. Національний університет цивільного захисту України. Навчально-науковий інститут управління та безпеки населення. URL: <https://fubn.nuczu.edu.ua/uk/>.

Сергій ШМИГА

начальник НМЦ ЦЗ та БЖД Волинської області, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НАВЧАННЯМ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДІЯМ У НС

Сучасна безпекова ситуація в Україні вимагає переосмислення підходів до організації системи цивільного захисту, особливо в контексті закладів освіти. В умовах воєнного стану, ймовірних техногенних та природних катастроф, терористичних загроз, питання захисту учасників освітнього процесу стає одним з пріоритетів державної політики та місцевого управління. У цьому контексті особливе значення має навчання здобувачів освіти, педагогів та технічного персоналу правильним діям у разі виникнення надзвичайної ситуації.

Забезпечення безпеки в освітньому просторі є комплексною проблемою, яка охоплює нормативне, організаційне, освітнє, технічне та психологічне забезпечення. Ефективне реагування на надзвичайні ситуації (далі НС) можливе лише за умови якісної підготовки всіх учасників процесу – від адміністрації до здобувачів освіти. Організація заходів цивільного захисту в закладах освіти регулюється низкою нормативних документів, серед них: **Кодекс цивільного захисту України** – базовий закон, що визначає повноваження органів влади, обов'язки громадян та правила поведінки під час НС; **Закон України «Про освіту»**, який передбачає забезпечення безпечного освітнього середовища; **Постанова КМУ № 444 від 26.06.2013 р.** – визначає порядок здійснення навчання населення діям у НС. Накази Міністерства освіти і науки України, в тому числі щодо організації навчання та проведення тренувань. Ці документи зобов'язують керівництво закладів освіти створювати ефективні системи реагування на надзвичайні ситуації та забезпечувати відповідну підготовку персоналу та здобувачів освіти.

Організація заходів цивільного захисту має відбуватись за такими ключовими напрямками: